

ТАНИЛЦУУЛГА

Бага хэмжээний цөмийн материалын шинэчилсэн протоколын тухай

Монгол Улсын Их Хурлын 2015 оны “Монгол Улсын цөмийн зэвсгээс ангид байх статусыг шинэ түвшинд гаргах тухай” 60 дугаар тогтоолд Цөмийн аюулгүй ажиллагааны тухай 1994 оны конвенц, Ашигласан түлшний болон цацраг идэвхт хаягдлын менежментийн аюулгүй ажиллагааны тухай 1997 оны конвенц, Цөмийн материалыг биечлэн хамгаалах тухай 1980 оны конвенцын 2005 оны нэмэлт, өөрчлөлт, Бага хэмжээний цөмийн материалын шинэчилсэн протоколд тус тус нэгдэн орохыг Засгийн газарт даалгасан.

Засгийн газрын 2023 оны 08 дугаар сарын 23-ны өдрийн хуралдаанаар Бага хэмжээний цөмийн материалын шинэчилсэн протоколын тухай хэлэлцэн дэмжиж, Улсын Их Хурлын холбогдох Байнгын хороотой зөвшилцөхөөр тогтсоны дагуу танилцуулж байна.

Монгол Улс Иж бүрэн цөмийн аюулгүй байдлын баталгааны гэрээнд (Comprehensive Safeguards Agreement-1972) 1972 оны 09 дүгээр сарын 05-ны өдөр нэгдэн орсон.

Цөмийн зэвсгийг үл дэлгэрүүлэх гэрээний баталгааг хэрэглэх тухай нэмэлт протоколд Монгол Улс нэгдэн орж, 2001 оны 12 дугаар сард гарын үсэг зурсан бөгөөд Улсын Их Хурал 2003 онд соёрхон баталж, Олон улсын атомын энергийн агентлагт 2003 оны 05 дугаар сарын 12-ны өдөр мэдэгдэж, энэ өдрөөс протоколыг хүчин төгөлдөр мөрдөж байна.

Иж бүрэн баталгааны гэрээний хүрээнд цөмийн төхөөрөмжтэй болон төхөөрөмжгүй улсууд адил шаардлагын дагуу Олон улсын атомын энергийн агентлагт тайлан, мэдэгдэл хүргүүлдэг.

Энэ нь бага хэмжээний цөмийн материалтай болон цөмийн төхөөрөмжгүй улсын хувьд зохимжгүй байсан учраас эдгээр улсад зориулан Олон улсын атомын энергийн агентлагийн Цөмийн аюулгүй байдлын баталгааны газраас Бага хэмжээний цөмийн материалын протоколыг 1974 онд баталж, улмаар 2005 онд шинэчилсэн байна.

Тус шинэчилсэн протоколын дагуу тухайн улс хяналтад байгаа цөмийн материалын талаар илүү өргөн хүрээний мэдээллийг Олон улсын атомын энергийн агентлагт өгнө.

Протоколын дагуу тухайн улс цөмийн төхөөрөмж барих тусгай зөвшөөрөл олгох, эсвэл барих шийдвэр гарсан үед Бага хэмжээний цөмийн материалын шинэчилсэн протоколын үйлчлэл зогсож, тухайн улсын хувьд Иж бүрэн баталгааны гэрээ хүчин төгөлдөр үйлчилж эхлэх юм.

Олон улсын атомын энергийн агентлагийн Удирдах зөвлөлөөс цөмийн төхөөрөмжгүй болон бага хэмжээний цөмийн материалтай улс орнуудад “Бага хэмжээний цөмийн материалын протокол”-д хамрагдах нь тохиромжтой гэж үзэж гишүүн орнуудыг элсэн орохыг уриалсан байна.

Үүний дагуу Олон улсын атомын энергийн агентлагаас манай улсыг Бага хэмжээний цөмийн материалын протоколд нэгдэн орох уриалгыг 2005 оны 12 дугаар сарын 14-ний өдөр ирүүлсэн ч нэгдэн орох асуудал өнөөдрийг хүртэл шийдэгдээгүй байна.

Дээр дурдсан уриалгын дагуу 2022 оны 11 дүгээр сарын 30-ны өдрийн байдлаар 57 улс протоколын шинэчилсэн хувилбарыг дагаж мөрдөж байна.

Тус протоколд манай улс нэгдсэн орсноос хойш 30 хоногийн дотор Олон улсын атомын энергийн агентлагт цөмийн материалын анхны тайлангаа хүргүүлэх үүрэгтэй бөгөөд цаашид тайлангаа шинэчлэн, цөмийн материалын өөрчлөлт, шилжилт хөдөлгөөний талаарх мэдээллээ хүргүүлж байх үүрэгтэй юм.

Олон улсын атомын энергийн агентлаг нь Цөмийн Аюулгүй Байдлын “Иж бүрэн аюулгүй байдлын баталгааны гэрээ” болон Нэмэлт протоколыг хэрэгжүүлж байгаа улс орнуудын бүх цөмийн материал энхийн үйл ажиллагаанд зориулж буйг дүгнэсэн өргөн хэмжээний дүгнэлтийг гаргадаг.

Монгол Улс цөмийн төхөөрөмжгүй бөгөөд бага хэмжээний цөмийн материалтай улсын хувьд Бага хэмжээний цөмийн материалын шинэчилсэн протоколд нэгдэн орох нь өөрийн онцлог, нөхцөл байдалд тохирсон цөмийн аюулгүй байдлын баталгааг хэрэгжүүлэх, улмаар цөмийн материалын ашиглалт, хэрэглээнд үр дүнтэй хяналт тавих, цөмийн аюулгүй байдлын баталгааг гүйцэтгэх, хянах техникийн чадавхыг бэхжүүлэх, хүний нөөцийг чадавхжуулах, цөмийн материалын хяналтын тооллогын улсын системийг бий болгох чиглэлээр Олон улсын атомын энергийн агентлагийн зөвлөх үйлчилгээ авах, дадлагажуулах хөтөлбөрт хамрагдах зэрэг олон талын ач холбогдолтой.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР